

ÖZEL EĞİTİMDE KULLANILAN ALTERNATİF PROGRAMLAR (MONTESSORİ YAKLAŞIMI)

S.Sunay Yıldırım Doğru *

Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi, Konya

Özet

Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde çok çeşitli eğitim ve öğretim yaklaşımı vardır bunlardan birisi de Montessori yöntemidir. Montessori yöntemi, eğitimin doğal bir süreç olduğunu vurgular ve çocuğun kendi iç sesini dinleyerek hareket edeceğine, böylece hem kendi kendini denetlemeyi hem de öğrenmeyi gerçekleştireceğine inanır. Montessori yöntemini uygulayan özel eğitim okullarında, zihinsel engelli, otistik özellikleri olan çocuklar ve diğer gelişimsel bozuklukları olan çocuklar engelli olmayan akranları ile birlikte aynı ortamda bulunurlar. Ayrıca Montessori yöntemi, çocuğa kendi kendine uygulayarak en iyi ve en kolay şekilde öğrenme yolunu bulmasını sağlar. Bu çalışmada, Montessori yönteminde; araç gereç, eğitim ortamının düzenlenmesi, eğitim öğretim yöntemleri, öğretmenin eğitimdeki rolü ve yönteminin engelli çocuklarda kullanımı konularına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: özel eğitim, özel gereksinimli birey, Montessori yöntemi

ALTERNATIVE PROGRAMS USED IN SPECIAL EDUCATION (THE MONTESSORI APPROACH)

Abstract

There are a wide variety of approaches towards education and treatment that have been used in the education of individuals with special needs. One of these approaches is the Montessori Method. The Montessori Method emphasizes that education is a natural process and believes that the child behaves by listening to his or her own inner voice and in this way develops self control and learning. Mentally disabled and autistic children and other children with developmental disorders exist in the same environment with their able peers in special education schools which practice the Montessori Method. Furthermore, the Montessori Method provides the child to find the best and the easiest way of learning through practicing by himself. In the present study, the topics of equipment, arrangement of the educational environment, education and teaching methods, the role of the teacher in education in the Montessori Method and the use of the method in disabled children will be discussed.

Key Words: special education,handicapped person, Montessori method

1. Giriş

Eğitimde fırsat eşitliği ilkesi, demokratik toplumların temel koşullarından biridir. Engelli, bir başka deyişle özel gereksinimli öğrencilere, özel eğitim hizmetleri sunulmaksızın bunu sağlayabilmek mümkün gözükmemektedir. O halde, özel gereksinimli öğrenciler kimdir? Bu öğrencilerin eğitimlerinde neler yapılabilir? Neler yapılmaktadır?

Her çocuk, bir diğerinden farklıdır. Bu farklılıklar çok genel olarak bedensel, bilişsel ve duyuşsal olarak gruplanabilir. Her çocuk kendine özgü bedensel yapıya ve işlevlere, çeşitli alanlarda öğrenme özelliklerine ve hızına, duygusal özelliklere sahiptir. Bu farklılıklar belli sınırlar içinde olduğunda, öğrenciler genel eğitim hizmetlerinden yararlanabilmektedirler. Ancak, farklılıkların daha büyük boyutlu olduğu çocuklarda, genel eğitim hizmetleri yetersiz kalmakta ve özel eğitim hizmetleri gerekli olmaktadır[1]. **Özel eğitim**, ortalama öğrenci özelliklerinden önemli ölçüde farklılaşan öğrencilere sağlanan, bireysel olarak planlanmış ve bireyin bağımsız yaşama olasılığını en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen eğitim hizmetlerinin bütünüdür. Özel eğitim gerektiren, diğer bir deyişle özel gereksinimli öğrenciler, genellikle şu gruplarda toplanmaktadır.

- Zihin engelliler
- Öğrenme güçlüğü gözlenenler
- Duygu ve davranış bozukluğu olanlar
- Bedensel yetersizliği olanlar
- Konuşma ve dil sorunu olanlar
- İşitme engelliler
- Üstün zekâlılar ve üstün yeteneği olanlar (1)

Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde temel amaç;

- Özel eğitim aracılığıyla özel gereksinimli bireylere bilgi ve beceri kazandırmak.
- Yaşadığımız çevreyi özel gereksinimli bireylerin kullanabilecekleri hale getirmek.

Türkiye'deki okullarda var olan eğitim ortamlarının ve eğitim programlarının normal öğrenciler dikkate alınarak düzenleniyor ve yürütülüyor olması, çoğu özürli öğrencinin bu ortam ve programlardan yararlanmalarında ciddi sınırlılıklar oluşturmaktadır. A.B.D.'de 1975 yılında yürürlüğe giren ve 1990 yılında kapsamı genişletilen Özürli Bireyler Yasası, 0-21 yaş arasındaki tüm bireylerin, engelleri ne olursa olsun, devlet tarafından ücretsiz eğitilmelerini zorunlu kılmıştır. A.B.D. Özürli Bireyler Yasası beş temel özelliğe sahiptir (1,4):

- Uygun eğitim hizmetleri
- Nesnel eğitsel değerlendirme
- Bireyselleştirmiş eğitim planı
- En az kısıtlayıcı eğitim ortamı
- Eğitsel kararları ve uygulamaları denetleme

Bütün çocukların eğitiminde olduğu gibi engelli çocukların eğitiminde de, onların ileride başkalarına bağımlı olmadan yaşamlarını sürdürmeleri, kendi kendilerine yeterli duruma gelmeleri ve toplumla bütünleşmeleri amaçlanmaktadır. Nitekim alan yazında zihin engelli yetişkinlerin aile üyesi, işçi, öğrenci, boş zaman etkinliklerine katılımcı olma, tüketicilik ve vatandaşlık gibi toplumsal rolleri üstlenebilmeleri için tam bağımsızlık kazanmalarının önemli olduğu vurgulanmaktadır[2]. Bu amaca ulaşılması, bireyin bireysel farklılıkları ile yapabildikleri dikkate alınarak eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi ve gereksinimlerine uygun eğitim ortamlarının sunulmasıyla mümkün olabilmektedir[3,4]. Zihin engellilerin eğitim gereksinimleri onların bazı özelliklerine göre farklılaşabilmektedir. Zihin engelliler homojen bir grup olmadığından, çeşitli özelliklerine bağlı olarak kendi içlerinde önemli bireysel farklılıklar göstermektedirler[4]. Bu farklılıklar, onların toplum yaşamına hazırlanmalarında gerekli olan birçok beceriyi öğrenmede başkalarının yardımına daha fazla gereksinim duymalarına yol açabilmektedir. Özellikle, diğer bireylerin kendi başlarına ya da çok az yardımla öğrendikleri birçok beceriyi zihin engelli çocuklar kendi başlarına öğrenmede ya da az bir yardımla üstesinden gelmede güçlük çekebilmektedirler[5]. Dolayısıyla zihin engelli bireylerin eğitim gereksinimlerinin belirlenebilmesi için, çok yönlü ve disiplinler arası bir yaklaşım doğrultusunda, AAMR'nin (1992) [6]. Tanımı ve bu tanımın uyarlanması varsayımların dikkate alınması önerilmektedir. Sonuç olarak, birçok zihin engelli birey bağımsız yaşamaya adaydır. Birçoğu kendi bakımını sağlamaya, ev işlerini yapmaya, evlenip aile kurmaya, evdeki eşya ve cihazları kullanmaya, temizliğe, yiyecek hazırlamaya, kısaca kendi

yaşamını bağımsız olarak sürdürmeye gereksinim duyacaktır[7]. Zihin engelli bireyler zamanı geldiğinde ailelerinden ayrılarak kendi evlerini kurmak durumunda kalacaklardır. Evlerinden ayrılan bu bireyler ise; birçok ülkede olduğu gibi, normal ev, apartman, grup evleri, yatılı kurumlar [8]. gibi pek çok ortamda yaşayabilecektir. Dahası, yalnız yaşama, destek yaşam evlerinde yaşama, komşu desteğiyle yaşama, başka ailelerin yanında yaşama gibi seçenekleri olabilecektir [9,10]. Bu nedenlerle zihin engelli bireylerin değişik ortamlarda yaşamlarını sürdürebilmeleri için ciddi olarak hazırlanmaları gerekir [8]. Dolayısıyla zihin engellilerin eğitiminde en üst amaç, onların bağımsız yaşam becerilerini geliştirmek olmalıdır.

Çağdaş program yaklaşımlarında etkin öğrenme yöntemi kullanılmaktadır. Etkin öğrenme yönteminde çocuklar seyredip dinlemekle yetinmeyip bu süreci etkin olarak değiştirerek, hareket ederek ve bir şeyler yaparak katılırlar. Etkin öğrenme çocukların bağımsız olarak hareket ettiği ve araştırdığı, malzemeleri serbestçe kullanabildiği ve keşfettiği bir ortamdır. Etkin öğrenme yöntemi çocuklara seçim yapma özgürlüğü tanır. Çocuklar ne yapacağını, nasıl yapacağını, hangi malzemeleri kullanacağını kendileri karar verir. Burada çocukların problem çözme çabalarına öğretmen ve arkadaşları ile iletişim kurmaları, yaratıcı olmalarına izin verilir. Bunun için de çocuklar teşvik edilir. Çocuklara arasında seçim yapabilecekleri malzemeler sunulur. Etkin öğrenmede çocuklar nesnelere özgür bir şekilde kullanır. Etkin öğrenme yönteminde öğretmenler malzemelerle daha etkin biçimde oynamaya teşvik edecek fikirler öne sürer, etkinlik sırasında çocuklarla iletişim kurar. “Bunu nasıl yaptın, başka ne yapılabilir, bana bununla ilgili ne söyleyebilirsin?” gibi açık uçlu sorular sorar. Çocukların çabalarına destek olur. Onlara bazı şeyleri kendi başlarına keşfetme özgürlüğü tanır, çocukların kendi seçtikleri yolda onlara “ortak” olur. Çocukları birbirlerine yardım etmeleri için teşvik eder[11]. Çağdaş yaklaşımlar çocuk merkezlidir[12]. Çocuk merkezli sınıflarda çocuklar aktiftir, sınıflarda özel öğrenme materyalleri kullanılır. Programlar konuya dayalı bilgi içermez, entegre, disiplinler arası konular ele alınır. Ağaçlar, aile, otomobil gibi konularla fen, matematik, dil sanatları entegre olmuştur ve bu konuların öğretilmesi ya da ezberlenmesi çabası yoktur[13]. Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde çok çeşitli eğitim ve öğretim yaklaşımı vardır bunlardan en yaygın olarak kullanılanları; bireysel ve grup eğitimi, dil ve iletişim terapisi, meşguliyet terapisi, psikolojik danışma hizmetleri, çeşitli eğitim yöntemleri ve programlar, duyu devinsel terapiler, art terapi, alternatif öğretimler, yardımcı öğretim ve diğer yöntemler.

Yukarıda anlatılan yöntemlerin dışında, Holding (Kucaklaşma) terapisi, PECS, TEACH, Portage yöntemi, Montessori yöntemi gibi yöntemler de engeli olan çocukların devam etikleri kurumlarda, diğer yöntemlerle birlikte kullanılmaktadır. Simpson(2005)’un yaptığı bir çalışmada özel eğitimde kullanılan uygulamalı davranış analizi, işlevsel analiz, yanlışsız öğretim, fırsat öğretimi, ayırık denemelerle öğretim, temel tepki öğretimi, PECS ve video ile model olma gibi yöntemlerin bilimsel dayanaklı ve olumlu yöntemler olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, TEACH, yardımcı teknoloji, sosyal hikâyeler ve duyu bütünlemesi gibi çalışmaların bilimsel temelli olup olmadığına dair yeterli çalışma bulgusu olmamasına rağmen özel eğitimde kullanıldıkları görülmektedir[14].

Holding (Kucaklaşma) terapisi, çocuk psikiyatristi Dr. Martha Welch tarafından otistik özellikleri olan çocukların eğitimi için geliştirilmiştir. Holding terapi, otizmin nedeni olarak, anne-çocuk etkileşiminin doğru kurulamaması görüşünü benimsemektedir. Bu nedenle otistik özellikleri olan çocuk annenin kucağına, onunla yüz yüze gelecek şekilde oturtulur ve bu pozisyonda kalması için zorlanır. Bu sırada anne göz kontağı kurarak sözel duygu paylaşımı yapar. Bilimsel olarak yararları bilimsel olarak kanıtlanmadığı için günümüzde çok kullanılmayan bir yöntemdir. Annenin yanında, anneanne, baba gibi anneye yakın olan bir kişi terapi sırasında annenin yanında oturarak destekler.

PECS, Otizmli bireylerde iletişimi sağlamak için işaret dilinin geliştirilmesi, sözel iletişimin gerçekleştirilmesine yönelik terapiler gibi yöntemler, genellikle çocukların işlevsel konuşma öncesinde hareket ve ses taklidi becerilerini kazanmış olmasını gerektirir. Otizmli çocukların çevreleriyle iletişim kurmalarını ve kendilerini rahat bir şekilde ifade etmelerini sağlayan PECS (Picture Exchange Communication System) yöntemi, 1994 yılında “Delaware Otizm Programı” içinde Bondy ve Frost tarafından geliştirilmiş bir yöntemdir. PECS aracılığıyla çocuk kendini ifade olanağı bulur. Bu yöntemde çocuğun kelimelerinin yerini resimli kartlar almaktadır. Çocuk istediği yiyeceği veya etkinliğin resmini anneye ya da eğitimcisine vererek kendini ifade eder ve böylelikle istediğine ulaşır. PECS çocuğun evde ve okulda davranışlarını düzenlenmesine yardımcı olmaktadır.

PECS Programı altı aşamadan oluşmaktadır:

1. Çocuk fiziksel destekle istediği yiyeceğin kartını vererek yiyeceğe ulaşmayı öğrenir.
2. Bu beceriyi doğal bir şekilde yapmayı öğrenir.
3. Resimlerin ayırt etmesinin öğretildiği aşamadır.
4. Cümle yapılarının oluşturulmasına geçilir.

5. 'Ne istiyorsun?', 'Nereye gidiyorsun?' sorularına yanıt vermeyi öğrenir.
6. Çocuk artık farklı sorulara uygun yanıt verebilecek bir düzeye gelir.

Bu sistem Bondy ve Frost tarafından Delaware'de beş yaş ve beş yaş altı, 85 çocukta kullanılmıştır. Çalışma kapsamına alınan çocukların iletişim becerileri yetersizdir. PECS eğitimi aldıktan sonra bu çocukların 66'sı bir yıldan fazla sürede PECS'i kullanır hâle gelmiştir. 44'ü bağımsız olarak konuşmayı, 14'ü ise resimlerle konuşmayı öğrenmiştir. Her çocuk keşfedilmesi gereken farklı bir dünyadır. Bireylerin kişisel özellikleri göz önüne alınarak eğitim programları düzenlenmeli, her çocuğa ulaşmak için farklı yöntemler denenmelidir. Bu nedenle eğitimcilerin ve ailelerin farklı yaklaşımlara ve yöntemlere açık ve ilgili olmaları, çocuğun gelişimsel ve eğitsel olanakları yakalamasına yardımcı olacaktır.

TEACH (gelişimsel) yöntem ise, 1970'li yıllarda Eric Schopler tarafından geliştirilmiş, otistik özellikleri olan çocuğun becerileri, ilgi alanları ve gereksinimleri temel alınarak hazırlanmış bir eğitim programıdır. Bu yöntemde çocuğun ihtiyaçlarına uygun bir ortam oluşturularak kapasitesini en üst düzeyde kullanmasını sağlamayı amaçlanmakta, çocuğu toplum tarafından normal olarak kabul edilebilir kalıplara sokmaktan çok, çocuğun düşünce şekillerini anlamasını ve onun davranışlarının bu çerçevede içinde değerlendirilerek şekillendirmek hedeflenmektedir. Bu yöntemde, çocukları ilgileri olmayan alandaki bilgileri öğrenmeleri için zorlamak yerine, onların daha pozitif ve üretken bir şekilde çalışması için bireysel özelliklerini değerlendirme ve ilgi alanlarından yararlanarak motivasyonlarını artırma yoluna gidilir. Örneğin, sınıfta tükürmek, tekme atmak gibi istenmeyen davranışlar sergileyen bir çocukta, bu davranışlarının buz dağının üzerinde kalan kısmını oluşturduğu, altında yatan faktörlerin zayıf sosyal muhakeme, "Kendisinin ve çevresindeki kişilerin farkında olamama sıkıntıları" ve iletişim yetersizliği nedeni ile dikkati çekmek için yaptığı düşünülür. Çözüm için iletişimi artırıcı görsel materyallerin kullanımı ile öğretmenin dikkatini çekmesi yöntemi öğretilir. Çocuğu değerlendirip, bireysel özelliklerine uygun çevre düzenlemesi yaparak, ilgi ve yeteneklerinin doğrultusunda becerilerini geliştirmeyi hedefler.

Portage, tüm engelli çocuklar için oluşturulmuş, çocuğa en az sınırlayıcı ortamlarda eğitim çalışmaları sağlayan programdır. Yöntemin üç ana ilkesinden biri, eğitimin her aşamasında ailenin söz hakkının olmasıdır. İkincisi, hazırlanan eğitim programının temeli ebeveyn-çocuk etkileşimidir. Üçüncüsü ise aile inancı ve günlük yaşantısının eğitime yansıtmasıdır. Uygulamada en önemli nokta yöntemlerin aile tarafından yönlendirilmesi ve onlar için önemli olan temellere oturtulmasıdır. Ev eğitimi, genelde programın bir parçasıdır. Aile yapısına en az karışan ve onlara en çok değer veren hizmetleri sağlayabilmek için, ailelerle çalışan tüm birimlerin hizmetlerinin planlanmasında ve uygulamasında işbirliği yapması önemlidir[14].

Montessori yöntemi, Dr. Maria Montessori tarafından geliştirilen ve engelli ya da engelli olmayan çocuklar için de kullanılan bu yöntem, otistik özelliği olan ve diğer engelli çocuklar için uygulanabilen bu okul felsefesi ve eğitim yöntemi; çocuğu öğrenme etkinliklerinin merkezi ve lideri olarak görür. Montessori yöntemi, eğitimin doğal bir süreç olduğunu vurgular ve çocuğun kendi iç sesini dinleyerek hareket edeceğine, böylece hem kendi kendini denetlemeyi hem de öğrenmeyi gerçekleştireceğine inanır. Montessori yöntemini uygulayan özel eğitim okullarında, zihinsel engelli, otistik özellikleri olan çocuklar ve diğer gelişimsel bozuklukları olan çocuklar engelli olmayan akranları ile birlikte aynı ortamda bulunurlar. Montessori yaklaşımında; çocuklara araştırma, deneme, hata yapma ve hatalarını kendi kendilerine düzeltmeleri için onlara fırsat tanınmalıdır. Duyu organları ile materyallerin, şekillerin ve renklerin bilinmeyen özelliklerini keşfetmeleri için çocuklara özgür bir ortam sağlanmalıdır. Bu özgür ortam içerisinde çocuklar yalnız başlarına, akranları ve yetişkinlerle birlikte yaşadığı deneyimler sayesinde anlama, öğrenme ve bilmenin zevkini tadar. Bu yaşantılar yolu ile yetişkinlerde çocuklarla birlikte keşfetmenin zevkini yaşarlar. Çocuklar bilgi edinmede oyun gözlem ve duygularını kullanırlar, bilgilerini organize etmek için ipuçlarından yararlanır, var olan açıklamalardan hareket ederler ve çevreyle etkileşimde bulunurlar, böylece deneyim kazanırlar. Montessori sınıflarında, çocukların sınıf içinde istedikleri gibi dolaşmalarına izin verildiği gibi, okuldan açık alana çıkmalarına da izin verilmektedir. Çocuklar bu alanlar içerisinde gidip gelmekte özgürdürler. Hareketlerdeki bu özgürlük nedeniyle Montessori geleneksel okullardaki gibi çalışma, dinlenme ya da oyun zamanlarına bölünmemiştir. Montessori sınıfında çocuk istediği etkinliği seçmektedir. Çocuğun seçebilmesi ve kendi eğitimini yapabilmesi için de ona çok çeşitli etkinlikler sunulmaktadır[15].

Montessori çevresinde gerçeklik ve doğallık büyük önem taşır. Sınıftaki araçlar çocuğun gerçekle yüz yüze gelmesini kolaylaştırmak amacıyla gerçek yaşamda kullanılan araçlardır. Birşey içmek için gerçek cam bardaklar, ütü yapmak için gerçek ısınabilen ütü, sebzeleri kesmek için gerçek keskin bıçak kullanılır. Gerçek yaşamdaki gibi Montessori sınıflarında her araçtan birer tane vardır. Böylece çocuk o aracı kullanmak istediğinde başkalarının işinin bitmesini bekleyecektir. Bu şekilde çocuk günlük yaşamdaki gibi başkalarının haklarına saygı duymak

zorundadır[15]. Montessori sınıflarında, çocuğun etrafındaki eşyalar onun vücut yapısına ve gücüne uygun olmalıdır. Etrafta hareket ettirebileceği hafif mobilyalar, elini uzatıp yetişebileceği dolaplar, kolaylıkla kullanabileceği kilitler, kolay açılıp kapanabilen çekmeceler ve kapılar, duvarda kolay yetişebileceği kıyafet askıları, parmaklarıyla kavrayabileceği fırçalar, eline sığacak sabunlar, kısa-düz saplı süpürgeler, kendi başına giyip, çıkarabileceği giysiler bulunmalıdır. Bunlar çocuğun zamanla kendini geliştirmesini, nezaket özelliğini kazanmasını da sağlayacaktır. Çocuğun serbestçe hareket edebileceği ortam, onun kendi başına uygulamalar yapmasına ve kendisini yetiştirmesini sağlar[16]. Montessori çocuğun gelişimi için doğa ile ilişkide olmanın önemine dikkati çekmiştir. Montessori'ye göre çocuklar doğanın düzeni, uyumu ve güzelliğini anlamalı ve bundan mutluluk duymalıdır, doğanın kanunları bilimin ve sanat dallarının temelini oluşturur. Bu nedenle doğa kanunlarını anlamak bilimin temelidir[17]. Montessori çevresinin doğa ile yakından bağlantılı olan unsurlarından biri de yaşama olumlu ve kendiliğinden tepki vermeyi teşvik eden güzellik ve atmosferdir. Bu nedenle Montessori sınıfı iyi ve çekici bir tarzda düzenlenmiştir[15]. Renkler canlı, ilgi çekici ve uyumludur. Sınıfın atmosferi rahatlatıcı, sıcak ve katılıma davet edici niteliktedir. Montessori çevresinin önemli unsurlarından biri de Montessori araçlarıdır. Montessori materyalleri, çocukları oto eğitim ve hatalarını kendi kendilerine bulma olanağı tanır. Öğretmen çocuğun hatasını söylemez. Eğer çocuk materyallerden hatasını göremiyorsa, bu çocuğun yeterince gelişmediğini gösterir. Zamanı geldiğinde çocuk hatasını görerek düzeltir[15,16]. Montessori sınıflarında saygı atmosferi olmalıdır ve çocuklar çalışacakları projeleri, süresini ve kiminle çalışacaklarını kendileri seçer. Huzurlu olan bu ortam çocukta kişisel disiplini geliştirir[16,17]. Montessori yaklaşımında öğretmen, çevreyi hazırlamaktan ve çocukların çevre ile ilişkiye geçmelerini sağlamaktan sorumludur. Montessori öğretmeni yönlendirici; yönetici ya da rehber adını alır. Öğretmenler çocukların kendi gelişimi için potansiyelini kullanma fırsatı tanır[18].

Montessori yönteminin temel ilkelerini, bu ilkelerin gelişimsel farklılığı olan çocuklara nasıl uygulandığını ve uygulanabileceğini açıklamaya başlamadan önce bu metodun yaratıcısı ve uygulayıcısı olan, Maria Montessori'den, bahsetmek gerekmektedir. Çünkü çocuk eğitiminde bugün bile geçerli olan pek çok önemli noktayı vurgulayan ve bunların üzerine bir yöntem kurulmasını sağlayan ilk kişilerden biridir[19]. Dr. Maria Montessori tarafından geliştirilmiş "erken çocukluk dönemi" eğitim sistemidir. Montessori yönteminde 3 ana unsur vardır: Çocuk-Çevre-Öğretmen. Erken çocukluk dönemi eğitim sisteminin temeli; çocuğu bir yetişkinin olmasını istediği gibi değil, çocuğu olduğu gibi gözlemlemek ve anlamaya çalışmaktır[20]. Montessori yöntemi, çocuğunuza kendi kendine uygulayarak en iyi ve en kolay şekilde öğrenme yolunu bulmasını sağlar. Çocuğunuz kendi ilgilerini ortaya çıkaran çalışmaları seçebilir. Böylece özgürlük duygusunu, kendi kendine yaptığı çalışmalarıyla deneyebilir. Öğrenirken mutluluk, istek duyar. Çünkü başkasının kendisinden istediğini değil, kendi istediği şeyi yapmaktadır. Zamanla becerileri geliştikçe çocuğun bağımsızlık duygusu ve özgüveni gelişecektir. Montessori yöntemi çocuğunuzun öğrenme isteği üzerine kurulmuştur. Bu sistem yaşam boyu sürecek olan sürekli öğrenme motivasyonu sağlamaktadır. Sistem, çocuğunuzun doğal büyümesine ve gelişmesine uygun, ancak henüz yapmaya hazır olmadığı şeyleri yapmasına izin vermeyen sistemdir. Çocuğunuz Montessori materyalleri ile kendi kendine öğrenecektir. Bunlar basit, küçük, kendi kendini düzeltebilen, öğretmenin sınıfa getirdiği her türlü araç gereçlerdir. Bu materyallerle kendi kendine ve arkadaşları ile öğrenir, kendi seçimini yapabilir, sınıf kurallarına uymayı öğrenir, hatta uymaları için arkadaşlarını uyarır. Yapacağı çalışmasını kendi seçtiği ve kendi sistemine göre ayarladığı için çocuğunuzun başarıma olasılığı fazladır[20,21].

Çocuğunuz yetişkin baskısından uzak, kendi dünyasını keşfedebileceği, zekâsını ve bedenini geliştirebileceği, rekabet olmayan bir ortamda büyüyecektir. Montessori sisteminde uygulamalı yaşam alanları vardır. Çocuk bu alanda kendi kendine yetmeyi, çevresiyle ilgilenmeyi öğrenir. Bu alanda, düğme ilikleme, ayakkabı bağcığını bağlama, eşyasını toplayıp dolabına ve çantasına koyma, masa silme, arkadaşlarına yardım etme, sınıf düzenleme, servis yapma, kâğıdın nasıl elde edildiğini merak etme ve buna benzer yaşama dair işler yapmayı öğrenir. Montessori sisteminde duygusal olan çocuğa, dünyayı öğrenmesi için duygularını kullanabilmesi öğretilir. Bu alanda çocuk, farklı yükseklikleri, uzunlukları, ağırlıkları, renkleri, sesleri, kokuları, şekilleri kavramayı öğrenecektir. Yabancı dil, bilim-doğa, drama, resim, müzik, matematik çocuğun entelektüel gelişimine yardımcı olur. Dans, jimnastik gibi vücut çalışmaları fiziki gelişimine yarar, çocuk vücudunu kullanmayı, sosyal hayata geçirmeyi öğrenir[15]. Montessori yöntemi benzeri olmayan bir yöntemdir. Özellikle küçük çocuklar için geliştirilmiş, düzen ve özgürlük arasındaki mantıklı denge üzerine kurulmuştur. Çocuğun doğal gereksinimlerini karşılayan, dikkatle geliştirilmiş materyallerle zevkli bir ortam sağlar. Montessori yöntemi uygulayan öğretmen; çocuğunuzun şekil almaya en uygun yıllarında iyi yetişmesi, sorumluluk sahibi, mutlu ve uyumlu bir yetişkin olması için sağlam bir temel verir. Montessori eğitiminin temelinde yatan önemli antropolojik öğeler vardır. Maria Montessori bunları iki temel başlık altında toplar: *Normallik* ve *Deviasyon*. Bunları şu şekilde açıklar: *Normalliğin* ideal çocuk olarak anlaşılmasını, bireyin doğuştan gelen becerileri ile var olan somut yaşam ve eğitim koşulları arasında en iyi gelişim olanaklarına kavuşması şeklinde anlaşılması gerektiğini savunur. *Deviasyon* kavramını ise yanlış bakış

açılırlarıyla yetiştirilen, kendisini anlaşılamamış hissedenden çocuklarda ortaya çıkan tutukluklar olarak tanımlar. Bu tutukluklar şu nedenlerle oluşur: Cesaretin kırılması, aşağılık duygusu, boyun eğme, bağımlılık ve yanlış ödüllendirmeler, sahip olma ve güç hırsı. Sürekli hayal kurma, hayal içinde yaşama, saldırganlık, tembellik. *Normalleşmiş* çocuk ise şu özellikleri gösterir: Düzenlilik tutkusu, çalışma tutkusu, ani konsantrasyon, gerçeğe olan tutku, sessizlik ve tek başına çalışma tutkusu, sahip olma duyusunun hassaslaşması, itaat, bağımsızlık ve girişimcilik, karşılıklı yardımlaşma, kendi kendine disipline olma, neşe. Montessori çocuğun ruhunu boş bir levhaya benzeten eğitim görüşlerine karşı çıkar ve teorisini beş önemli kavram içinde toplar. Montessori'ye göre her insan dünyaya belirli potansiyellerle gelir:

- Yaşamsal Güç*: Çocukta doğuştan gelen bir aktivitedir.
- Psişik Canlı*: İnsan zihinsel bir organizmadır.
- Potansiyellik*: Doğuştan gelen hazırlıklı olma durumu.
- Zihinsellik*: Bu kavramla çocuğun doğduğu andan itibaren bütünsel olarak çevresini algılayabilecek konumda olması anlatılır. Çocuk bütün duyu organlarıyla çevresindeki her şeyi absorbe edebilir. Bunu yaparken bu algılama ve zihinsellik tamamen bilinçdışıdır. Burada çocuğun zihninin eleştirel beceriye sahip olana kadar geçirdiği süreç çok önemlidir. Çünkü çocuk çevresine karşı tamamen savunmasızdır. Bu konuda ebeveynlere büyük sorumluluk düşmektedir: Doğru davranış biçimleri, doğru konuşmalar, çocuğa sevgi ve şefkatle yaklaşmak gibi.
- Duyarlı Evreler*: Çocuğun duyu ve zihin aktivitesi duyarlı evreler tarafından yönlendirilmektedir. Bunlar özgül ve çeşitli çevre durumlarına yönelik aşırı öğrenme isteğidir. Çocuk bunu potansiyelinde taşır. Montessori bu duyarlılıkların rastlantısal olmadığını düşünür. Gelişimin bir yapı planı vardır ve bu plana göre çevresiyle etkileşimde bulunduğu oranda insan gelişir. Dil becerileri, sosyal ve toplumsal beceriler, hareket becerileri için ayrı duyarlılık evreleri vardır. Burada söz konusu olan hem olgunlaşma hem de öğrenmedir. Montessori bunlardan daha çok öğrenme üzerinde durmuştur. Çünkü olgunlaşmanın getirdikleri, sürekli çevreden gelen uyaranlarla beslenen çocuk için sadece bir basamaktır ve bu basamakları daha rahat şekilde, en yüksek güçle çıkabilmesi için çevrenin desteğine ihtiyacı vardır. Eğitimle, hatta doğumdan hemen sonra başlayan bir eğitimle, çocuk potansiyelini doğru yapılandırılmış bir çevreyle ve hazırlanmış öğrenme olanaklarıyla en üst noktaya taşıyacaktır[15].

Montessori gelişim basamaklarının önemi üzerinde durur ve gelişimi 0-3, 3-6, 6-12 ve 12-18 yaş olarak basamaklandırır. Her basamağın kendine özgü duyarlılıkları, gereksinimleri ve özellikleri vardır. Montessori, yöntemini yukarıda bahsedilen teorik bir temele oturtuktan sonra eğitim ve öğrenme olgusunun pedagojik koşullarının yanı sıra duyuları, hareketleri, zihni, konuşmayı ve sosyalleşmeyi geliştirici malzemeleri ve özellikle de dikkatin yoğunlaşması için gerekli olan eğitim ilkelerini araştırır. Amacı korku ve başarı baskısı olmadan, tek kalıba sokan grup zorlaması uygulanmadan, çocuğun bireysel gelişimini ve bağımsızlığını destekleyici öğeleri ve ödevleri bulup uygulayabildiği, özgür fakat aynı zamanda iç disiplini öngören bir eğitim programı yaratmaktır. Burada bireysel kişiliğin bir parçası olarak dikkatin yoğunlaşabilmesi bu eğitim prensiplerine bağlıdır ve dikkatin yoğunlaşması eğitimin anahtarıdır. Çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarını, bireysel gelişim farklılıklarını göz önünde bulundurma ve eğitimcilerin bunları iyi bilmesi her çocuk için doğru yaklaşımı geliştirmenin ön şartıdır. Çünkü çocuğa o anki somut gelişiminin gerektirdikleri verilmezse “yetersiz zihinsel beslenmeden söz edilir. Eğitimin en baştaki görevi, çocuğa bağımsız olmayı sağlayacak her şeyi bulabileceği, gelişimini destekleyen en uygun çevreyi hazırlamaktır. Yaşam ortamlarımız tamamen yetişkinlere göre yetişkinler tarafından hazırlanmıştır. Bu yüzden çocuğun yorulmak bilmeyen aktivitesine, öğrenme ve araştırma güdüsüne sınırlar çizilmiştir. Böyle bir ortamda çocuğun bağımsızlaşması ve öğrenmesi, potansiyelini geliştirme mümkün değildir. Ayrıca çocuk temel olayları ve davranışları kavrayamamaktadır. Burada Montessori “hazırlayıcı çevre”den bahseder. Hazırlayıcı çevre çocuğun kişiliğinin oluşması için pedagojik olarak biçimlendirilen çocuk ve kültür yönelimli bir yaşam, öğrenme ve gelişim alanıdır. Bu ilkeye bağlı kalarak çocuğun kullanacağı tüm eşyalar çocuğun ölçülerine ve gücüne uygun hale getirilmelidir. Burada tuvalet, banyo, mutfak gibi çocuğun yaşamsal gereksinimlerini karşılayacağı ortamlar da önem taşımaktadır. Ayrıca çocuğun kullandığı tüm malzemelerde, çocuğa verilen tüm ödevlerde, bütün öğrenme durumlarında bireysel uyuma ve zorlukların çocuğun başarısına göre basamaklandırılmasına dikkat edilir. Uğraş seçiminde özgürlük tüm malzemelerin açık dolaplarda ve çocuğun ulaşabileceği şekilde düzenlenmesiyle sağlanır. Çocuk bir ödevi ya da nesneyi ilgisine ve becerisine göre yetişkinden bağımsız olarak seçmelidir[22,19].

Montessori oyunun çocuğun yaşantısındaki ve gelişimindeki önemini vurgulamak için çocuğun faaliyeti için “çalışmak” kavramını kullanır. Çocuk bilinçsiz işlev ve beceri geliştiren oyundan yetişkinliğin bir belirtisi olan hedefli, başarı ve üretim amaçlı çalışmaya doğru bir gelişim çizgisi çizer. Çocuğun oyun-çalışma faaliyeti sırasında ağırlık davranışta bulunmanın ta kendisidir. Bir işi bitirip yenisine başlamak ikinci sıradaki amaçtır. Buna göre

Montessori çocuklara kurduğu ilk çocuk evinde yinelemeler ve böylelikle işlev hevesi ve böylelikle dolaylı olarak işlev artışı sağlayan çok değişik uğraşlar sunar. Ayrıca çocukların yemek pişirmek, masayı kurmak ve kaldırmak, el işleri gibi tamamlayabileceği ya da sonuçlara ulaşabilecekleri işlere önem verir. Çocukların kendileri tarafından belirlenen özgür oyun olanakları eğitimin bir parçasıdır. Estetik ve motivasyon çocuğun çalışma isteği duymasını, faaliyete yönelmesini teşvik eder. Her şeyin rengârenk bir görünümde düzenlenmesi ve mekânın estetik olarak biçimlendirilmesi gerekir. Montessori, çocuk evinin kuruluşunda yukarıda belirtilen ilkelerin yanı sıra çocuk evinin yapısı ve düzeni üzerinde de önemle durur. Düzen, çocuğa özgüven kazandırır. Kullanılan materyallerin de sınırlanması burada önemlidir: Her şeyden yalnızca bir adet bulunmalıdır, çünkü fazlalık çocuğu hareketsizliğe itmekte, noksanlık da ileriye götürmemektedir.

Montessori yönteminde bölünmüş öğrenme alanları, her bir alana ait materyal grubu vardır. Bunlar:

-Günlük hayat uygulamaları köşesi: Bu grupta günlük yaşam için gerekli olan bütün gereçler çocuğa uygun bir biçimde sunulur. Kişinin kendi bakımı ve mekânın temizliği, çiçek ve hayvan bakımı gibi gruplar için de gerekli tüm araçlar bulunur.

-Duyu materyalleri: Bu grupta beş duyuya yönelik materyaller bulunur. Bu duylara sürekli hareketle bağlantılı olarak hitap edilmekte ve böylece zihin ve dikkat, yani çocuğun konsantrasyonu uyarılmaktadır. Bütün duyu materyalleri açık olan dolaplarla materyallerin özelliğine göre yerleştirilir; mesela pembe kule, kule şeklinde dizili olarak dolapta durur. Her çocuk çalışmak istediği materyali istediği çalışma alanına (halının üzerine ya da masaya) taşımayı ve yerleştirmeyi eğitimcinin rehberliğiyle öğrenir. Böylece bu materyal grubundaki tüm materyallerle sadece duysal uyarı sağlanmaz, motor becerilerle ilgili de geribildirim sağlanır. Örneğin çocuk pembe kuleyi küplerini halının üzerine tek tek taşıyarak yerleştirir. Kuleyi taşıyarak ilgili uyarı bedensel aktivitenin düzenini ayarlar.

-Matematik materyalleri köşesi

-Konuşma materyalleri

Ayrıca bu materyal köşelerinin yanı sıra, bu materyallerle paralel hedefleri sağlamaya çalışan oyunlar ve etkinlikler de Montessori yöntemiyle eğitiminin bir parçasıdır. Böyle zengin ve iyi bir teorik temel sayesinde Montessori yöntemiyle eğitimi çocuk eğitimi için ve geçerliliğini uzun zamandır korumaya devam eden modern bir eğitim yöntemidir. Ülkemizde bu eğitim modelini temel alan çok az eğitim kurumu olsa bile özellikle Avrupa ülkelerinde yöntem yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Ülkedeki kullanımının azlığının önemli sebeplerinden bir tanesi de çocuk eğitimiyle ilgili kültürel ve toplumsal değerlerin, uygulanabilirliği aksatmasıdır. Türk toplumunda çocuk yetiştirme biçimi oldukça korumacı bir tutum sergilemektedir. Çocuğun zarar göreceği düşünülerek eline cam tabak, bardak verilmez. Çocuk (uzun bir süre plastik veya metal tabakta yemek yer) “sen daha küçüksün” denerek, çocuğun düzeyine indirgenerek yapması sağlanabilecek, birçok işten mahrum bırakılır (bulaşık yıkamak gibi). Hatta çocuk ilköğretime başladığında uzun bir süre çantası onun yerine taşınır. Çünkü çanta ağırdır. Çantanın ağırlığının çocuğun taşıyabileceği düzeye getirilebileceği hiç düşünülmez. Böylece çocuğun alması gereken en ufak sorumluluk bile ona çok görülür. Oysa çocukların sorumluluk sahibi bağımsız kararlar verebilen yetişkinler olarak yetişmesinden dem vurulur. Montessori yöntemiyle eğitimde ise temel amaç çocuğun her şeyi deneyimleyerek özgür, sorumluluk sahibi, bağımsız yapıcı bir kişilik geliştirmesidir. Bu sebeple Montessori yöntemiyle eğitimi veren okullarda mutfaktan kapı kollarına, tuvaletlere ve materyallere kadar he şey çocuğa göre düzenlenmiştir. Susadığı zaman sürahidenden cam bardağa su koyup içebilmekte ya da cam tabakta yediği yemeğini bitirdiğinde tabağını yine kendisi mutfağa götürebilmektedir. Çünkü çocuk bütün bunları yapabilecek potansiyele sahiptir ve uygun şekilde rehberlik edildiğinde bu potansiyel maksimum düzeyde açığa çıkacaktır. Burada aile eğitiminin ve eğitimci eğitiminin önemle vurgulanması gerekmektedir. Dr.Maria Montessori aşığıdaki bölümde yöntemin ana fikrini ve eğitimcilerin bu yöntemdeki önemini çok kısa ve öz olarak ifade etmektedir: “Bilimsel gözlem eğitimin öğretmeninden verildiği bir şey olmadığını belirtmiştir; eğitim insanoğlu tarafından taşınan tamamen doğal bir süreçtir ve kelimeleri dinleyerek değil çevreden gelenleri deneyimleyerek kazanılır. Eğitimcinin rolü kültürel aktivitelerdeki motifleri özel hazırlanmış bir çevreyle birleştirerek zorla kabul ettirici veya müdahaleci yöntemlerden sakınmak olacaktır. İnsan eğitimcileri yapılan büyük işe sadece yardımcı olabilir; tıpkı efendilerine hizmet eden hizmetçiler gibi. Böyle yaparak, insan ruhunun nasıl özgürleştirdiğine ve olayların kurbanı olmayacak yeni bir bireyin nasıl yükseldiğine tanıklık edecekler ve toplumun geleceğini yönlendirdikleri ve şekillendirdikleri ile ilgili kesin bir görüşe sahip olacaklardır.” [23].

1.1. Montessori yönteminde rehabilitasyon

Montessori her çocuğa çağın gereklerini sunmanın pedagojinin önemli bir problemi olduğunu belirtmiştir. Montessoriyeye göre problem durumları için geliştirilen çözüm önerileri sadece bu meslekle uğraşan pedagoglar için geliştirilmemiş, bunları tüm insanlara sunmuştur. Yazılar uygulamadan çok davet edici niteliktedir. Pedagog ve eğitimcilerin günlük çalışmalarda, montessori yazıları açıklık ve basitliğini yitirmekte ve eğitim eyleminin iki temel problemine dönüşmektedir. Montessori'ye göre eğitim çocuğun çağını tanımak ve onu bu imkânlar çerçevesinde bağımsız bırakarak, analiz ve öğretim etmektir. Normal çocukların eğitiminde bile bu şartlara uymak zorken, öğretim pedagojisinde teori ve pratik daha da zorlaşır. Çünkü iletişim problemleri zihinsel engelli insanın doğru analizini zorlaştırmakta ve kurum zaman mecburiyetleri uygun bir ilgiyi engelleyebilmektedir. Engelli insanlarla çalışma daha çok dikkat ve ciddiyet gerektirdiğinden küçük bir ihmal dahi uzun vadeli problemlere neden olabilmektedir. Montessorinin eserleri, metodu ve pedagojisi için bir başlangıç anlamına gelmez. Ama pedagojisinin etkisini arttırabilir. Itard ve Seguin' in yazıları yeniden kaleme alarak bunları geniş bir kitleye ulaştırmışlardır. Montessori engelli insanların üçüncü sınıf insanlar olarak algılanmasına şiddetle karşı çıkmış ve insan değerini yeniden tanımlanmasına öncülük etmiştir[24,25].

Montessori pedagojisinin temel kavramlarından biri standart eğitim olsa da bu genel davranış ve yeteneklerin öğrenilmesi anlamına gelmez. Montessori standart eğitimi bireyin ihtiyaçlarına uygun olarak düşünmüş ve bunu belli bir faaliyet için öğrenilmesi gereken yetenek ve konsantrasyon olarak tanımlamıştır. Kişinin kendi yeteneğine göre yapabileceği faaliyetler, yaratıcı uğraşlar olabileceği gibi ev içi becerilerde olabilir. Tüm bu faaliyetlerin ortak yönü ise, kişinin bunları istediği şekilde ve özgürce uygulayabilmesidir. Çalışmayı“özünü bulma yolu” veya “ tanrıya giden yol” olarak tanımlamak, kişiyi faaliyete yönlendirmez. Eğitimi engelli insandaki bu değer duygusunu övgüyle uyandırarak onda sosyal değer tecrübesi yaratabilir. Montessori gerçeği hem engelli birey hem de eğitimi için ümit kaynağı olabilir[25,26]. Engelli çocukların gelişmesi ve iyi yönde ilerleme kaydetmesi, devam ettikleri okullarda almış oldukları eğitim hizmetinin niteliği ile yakından ilişkisi vardır. Engelli çocuklar, diğer normal çocuklar gibi yaşamlarını bağımsız olarak sürdürebilmeleri için günlük yaşamda gerekli bazı davranışları öğrenmeleri gerekir. Engelli çocuklar görerek ve dokunarak öğrendikleri için materyal öğretiminin önemli bir yeri ve eğitici bir etkisi vardır. Pedagojinin etkili temsilcilerinden M. Montessori bu gerçeği görerek engelli çocukların bazı davranışları kolaylıkla edinebilmeleri için farklı gelişim alanlarına yönelik çeşitli materyaller geliştirmiş ve engelli çocukların duyu organlarının eğitimine ağırlık vermiştir [22].

Biewer (1991), Montessori-Materyalleriyle geleneksel yönteme göre eğitim gören zihin engelli öğrencilerin durumlarını karşılaştırmıştır. Araştırma sonuçları Montessori- Materyallerin geleneksel yönteme göre daha etkili olduğunu göstermiştir[27]. Biewer (1997), Montessori okul öncesi sınıfına engelli öğrencilerin dâhil edilmesini incelemiştir. Sonuçlara göre Montessori araçları engelli öğrencilerde pozitif etki göstermiştir[28]. Ahmadi (1993), geleneksel okul ile Montessori okul öncesini karşılaştırmış ve belirgin farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Montessori okulundaki öğrencilerin daha bağımsız, bir işe başlamada güvenli ve kendini kontrol edebilme gibi özellikler gösterdiğini belirtmiştir[29].

2. Sonuç ve öneriler

Bu yöntem, Montessori'nin gelişimsel farklılık gösteren çocukları gözlemlemesi ve yöntemin oluşmasında gözlemlerin önemli bir yerinin olması, yöntemi aynı zamanda bir özel eğitim yöntemi haline de getirmiştir. Özellikle Down Sendromlu, nöromotor gelişim geriliği ve psikomotor gelişim geriliği olan çocuklarda bu yöntemin kullanımı oldukça olumlu sonuçlar vermektedir. Farklı gelişen çocuklarda kazanılması gereken en önemli becerilerin başında dikkatin belirli bir olay üzerinde yoğunlaşması gelir. Zaten Montessori'nin üzerinde önemle durduğu ve çocuk eğitiminin temel prensipleri arasında kabul ettiği de bu konudur. Ayrıca yöntemde kullanılan materyaller ve yaklaşım engelli çocuğun ailesi için de evde kullanılabilirlik ve çocuğuyla en iyi iletişimi kurabilmesini sağlayıcı özellikler taşımaktadır. Yöntemin materyalleriyle çocukların zihinsel, motor, dil ve iletişim sosyal becerilerinin en iyi şekilde desteklenmesi sağlanır. Yöntemin kendine ait değerlendirme ölçeği özel gereksinimli çocuğun becerilerinin değerlendirilmesi ve eğitim planının oluşturulmasında da yardımcı olur. Montessori yönteminde aile eğitimi çok büyük önem taşımaktadır. Özellikle Türk toplumunda çocukla daha çok ilgili ebeveynin anne olduğu düşünülecek olursa annenin bire bir belirli kurallar çerçevesinde çocuğun seansını izlemesi ve terapistin yönlendirmeleri doğrultusunda çocuğuyla oyun oynaması ona “hazırlayıcı çevre” sayesinde bir şeyler öğretmesi sağlanır. Böylece bu yöntem sayesinde özgüven geliştiren sadece çocuk olmayacak anne de çocuğuyla bir şeyler paylaşmanın onu yakından tanımının mutluluğunu ve güvenini yaşayacak ve ebeveynlerin farklı gelişen çocuklarını kabul sürecini daha rahat geçirmelerini de sağlayacaktır. Özel eğitim alanında yapılan

çalışmaların önemli bir kısmını aile eğitimi oluşturmaktadır. Aile eğitimi rehabilitasyonun da önemli kollarından biridir. Çünkü özel gereksinimli bireyin gelişebilmesi tıbbi, eğitimsel ve psikolojik yaklaşımların belirli oranlarda doğru ve uygun şekilde işbirliği içinde uygulanmasına bağlıdır. Montessori yöntemiyle eğitim özel gereksinimli bireyin ve ailesinin de ele alındığı bir yöntemdir ve bu yaklaşımların koordinasyonu içinde önemli bir yere sahip olmalıdır.

Kaynaklar

- [1] S. Eripek, M. Özyürek, Y. Özsoy, (1996). "*Geri Zekalı Çocuklar*" *Özel Eğitime Giriş*. Karatepe Yayınları, Ankara.
- [2] M. Bender, P.J. Valletutti, (1982). *Teaching Functional Academics: A Curriculum Guide for Adolescents and Adults with Learning Problems*. Baltimore: University Park Press.
- [3] A. Cavkaytar, (1998) "*Zihin Engellilere Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretiminde Bir Aile Eğitimi Programının Etkililiği*" Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- [4] S. Eripek, (1996). *Zihinsel Engelli Çocuklar*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- [5] S. Eripek, (1997) "*Zihin Engelliler*". Yayınlanmamış Ders Notları, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eskişehir.
- [6] AAMR/American Association on Mental Retardation (1993) *Mental Retardation: Definition, Classification and Systems of Supports*. (9th Edition) Washington, DC.
- [7] Brolin, Donn E. (1991). *Life Centered Career Education A Competency Based Approach*. (3th Edition) Published by the Council for Exceptional Children, USA.
- [8] E. Glen, Thomas (1996). *Teaching Students with Mental Retardation: A Life Goal Curriculum*. Planning Approach Prentice-Hall, Inc, USA.
- [9] C.E. Gathercole, (1984). *Residential Alternatives for Adults who are Mentally Handicapped*. Published by British Institute of Mental Handicapped.
- [10] J.R. Patton, T.E.C. Smith, G.M. Clark, E.A. Polloway, E. Edgar, S. Lee, (1996). "Individuals with Mild Mental Retardation: Postsecondary Outcomes and Implications for Educational Policy" *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, June, 75-85.
- [11] P.D. Wheikard, (1990) Editör: Bekman, Sevda. "*Okul Öncesi Çocuklar İçin Temeller: High/Scope Yaklaşımı*" *Erken Çocukluk Eğitiminde Farklı Modeller*, UNICEF, İstanbul.
- [12] G.S. Goffin, (1994). *Curriculum Models and Early Childhood Education*. Macmillan Collage Publishing Company, New York.
- [13] W.B. Tuckman, (1991). *Educational Psychology*. Harcourt Brace Javanovich College Publishers. New York U.S.A.
- [14] Ç. Özbey, (2007). *Özel Çocuklar ve Terapi Yöntemleri*. İnkılap Kitapevi. İstanbul.
- [15] Z. Temel, Fulya (1994). "Montessori'nin Görüşleri ve Eğitim Yaklaşımı", *Okul Öncesi Eğitimi Dergisi*, 26(47), 18-22.
- [16] M. Montessori, (1995). *The Aduanced Montessori Method*, Vol I. Introduced by Leffrey Stern, Unifacmanu, Thoemmes Press, England.
- [17] M. Montessori, (1966). *The Montessori Method, Interoduction* by J. Mc. V.Hunt.Seventh Printing. New York. Schocken Books.
- [18] P.P. Lillard, (1972). *Monessori a Modern Approach-schocken*. Books New York.
- [19] E. Korkmaz, (2006). "Eğitimde Alternatif Bir Metod: Montessori", *Zil ve Teneffüs Dergisi*, Sayı: 6, s.45-47.
- [20] <http://www.montessori.com/>
- [21] <http://www.montessori.edu/>
- [22] G. Biewer, (1993): Montessori-Pädagogik mit geistig behinderten Schülern (Selbstanzeige). In: *Pädagogische Rundschau*, 47 (5), S. 624-626.
- [23] www.montessori.edu/maria.html
- [24] <http://www.montessoriegitimi.com/>
- [25] S. Erben, (2005).*Montessori Materyallerinin Zihin Engelli ve İşitme Engelli Çocukların Alıcı Dil Gelişiminden Görsel Algı Düzeyine Etkisi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- [26] C.M. Von Oy, (1996). *Montessori-Material zur Förderung des entwicklungsgestörten und des behinderten Kindes, Programm „Edition Schindele“* im Universitätsverlag C. Winter, Heidelberg
- [27] G. Biewer, (1991): Pausenhofkontakte und gemeinsames Lernen geistig behinderter und nichtbehinderter Schüler. Rückblick auf eine Form der Kooperation. In: *Behindertenpädagogik in Bayern*, 34 (4), S. 415-418.

- [28] G. Biewer, (1997): *Montessori-Pädagogik mit geistig behinderten Schülern*. 2. Auflage. Bad Heilbrunn: Klinkhardt.
- [29] Z. Ahmadi, (2003).The Montessori Method. *Journal of Educational Computing, Design & Online learning*. Volume 4.